

Jurysdykcja w sprawach dotyczących ubezpieczenia na przykładach polskim i litewskim

PAWEŁ DZIENIS*

STRESZCZENIE

Artykuł traktuje o charakterze przepisów unijnego rozporządzenia nr 1215/2012 o jurysdykcji w części dotyczącej ubezpieczeń. Autor poszukuje odpowiedzi na pytanie, czy sądy krajowe mają jurysdykcję w sporach, gdy powodem jest nabywca wierzytelności odszkodowawczej będący przedsiębiorcą skupującym takie roszczenia lub naprawiającym szkody komunikacyjne. Tezą artykułu jest uznanie, że jurysdykcja szczególna w sporach ubezpieczeniowych ma wyjątkowy charakter, a jej celem jest ochrona strony słabszej w tym stosunku prawnym. Autor czyni to przy pomocy analizy orzecznictwa polskich i litewskich sądów oraz pytań prejudycjalnych tych sądów. Z pomocą przychodzi też dotychczasowe orzecznictwo TSUE, w tym w sprawie litewskiej zakończonej właśnie takim wyrokiem. Artykuł jest próbą rozwiązania problemu przy wykorzystaniu różnych metod wykładni. W konkluzji autor przedstawia propozycję rozwiązania jaką jest odrzucenie pozwu w analizowanym przykładzie polskim.

Słowa kluczowe: jurysdykcja, umowa ubezpieczenia, transgraniczny charakter sprawy, odpowiedzialność cywilna, pytanie prejudycjalne, europejskie postępowanie cywilne

1. ZARYS PROBLEMU

Stosowanie przepisów Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12.12.2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń

---

* Dr Paweł Dzienis, sędzia Sądu Okręgowego w Białymstoku, wiceprezes Sądu Rejonowego w Białymstoku, wykładowca KSSiP, ORCID 0000-0002-8243-7147.

sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych¹ wywołuje ostatnio w praktyce sądowej problemy w odniesieniu do sporów na tle ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej.

Kluczowym zagadnieniem zmierzającym do ich rozwiązania jest określenie charakteru tych regulacji, zwłaszcza w kontekście ochrony strony słabszej w relacji z ubezpieczycielem. Zgodnie bowiem z motywem 18 preambuły rozporządzenia w sprawach dotyczących ubezpieczenia, umów z udziałem konsumentów i z zakresu prawa pracy strona słabsza powinna być chroniona przez przepisy jurysdykcyjne dla niej bardziej korzystne niż przepisy ogólne.

Tytułowa instytucja prawa unijnego zostanie zbadana na dwóch przykładach praktycznych: polskim i litewskim. W przykładzie polskim problem dotyczy jurysdykcji w sprawach o odszkodowania z tytułu umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej związanej z ruchem pojazdów mechanicznych, gdy spór konstytuuje się między ubezpieczycielem a cesjonariuszem osoby poszkodowanej. W przykładzie litewskim problem ochrony strony słabszej pojawia się na tle stosowania klauzuli jurysdykcyjnej w umowie ubezpieczenia w sytuacji, gdy powód nie jest jej stroną.

W artykule zawarta jest analiza orzecznictwa sądów polskich, litewskich i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej pod kątem wyważenia sprzecznych interesów ubezpieczycieli i osób dochodzących roszczeń z umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej w procesie badania jurysdykcji. Zaznaczyć należy, że odpowiedź na pytanie o jurysdykcję w przykładzie polskim pozostaje nadal otwarta, a to z uwagi na pytanie prejudycjalne zawisłe przed TSUE, i w tym zakresie obszar do badań naukowych określony jest w kierunku przewidywanego rozstrzygnięcia. Natomiast w przykładzie litewskim spór został rozstrzygnięty przez unijny Trybunał pozostaje zatem ocena owego rozstrzygnięcia i jego wpływu na przykład polski.

2. PODSTAWY I ZASADY BADANIA JURYSDYKCJI KRAJOWEJ W UNIJNYCH SPRAWACH UBEZPIECZEŃ

Reguły wyznaczające jurysdykcję w sprawach cywilnych i handlowych zostały ustalone w prawie unijnym we wspomnianym rozporządzeniu nr 1215/2012. W związku z tym, w zakresie unormowanym w rozporządzeniu, przepisy polskiego i litewskiego kodeksu postępowania cywilnego nie mają zastosowania.

Na wstępie zauważyć trzeba, że w analizie przykładu polskiego istotne jest ustalenie zakresu terytorialnego obowiązywania przywołanego aktu prawa unijnego. Transgraniczny charakter sprawy wiąże się z działalnością duńskiego

---

¹ Dz. Urz. UE. L 2012 Nr 351, str. 1, dalej: rozporządzenie lub rozporządzenie nr 1215/2012.

ubezpieczyciela. Zgodnie jednak z art. 3 ust. 2 Umowy między Unią Europejską a Królestwem Danii w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych² Dania w piśmie z 20.12.2012 r. powiadomiła Komisję o swojej decyzji o wdrożeniu treści rozporządzenia nr 1215/2012. Oznacza to, że rozporządzenie to ma zastosowanie w transgranicznym sporze z duńską spółką ubezpieczeniową.

Zasadę jurysdykcji ogólnej wyraża art. 4 ust. 1 rozporządzenia, stanowiący, że z zastrzeżeniem przepisów niniejszego aktu prawnego, osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane, niezależnie od ich obywatelstwa, przed sądy tego państwa członkowskiego. Przez miejsce zamieszkania w przypadku osób prawnych, na podstawie art. 63 ust. 1 rozporządzenia, do celów jego stosowania rozumie się miejsce, w którym znajdują się: ich statutowa siedziba, ich główny organ zarządzający lub ich główne przedsiębiorstwo.

Odstępstwem od zasady jurysdykcji ogólnej sądów państwa członkowskiego jest art. 5 ust. 1 rozporządzenia, zgodnie z którym osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane przed sądy innego państwa członkowskiego tylko zgodnie z przepisami ustanowionymi w sekcjach 2-7 rozdziału II. Jurysdykcję w tytułowych sprawach dotyczących ubezpieczenia reguluje sekcja 3. Zgodnie z art. 11 ust. 1 rozporządzenia ubezpieczyciel mający miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego może zostać pozwany:

- a) przed sądy państwa członkowskiego, w którym ma miejsce zamieszkania;
- b) w innym państwie członkowskim, w przypadku powództw ubezpieczającego, ubezpieczonego lub uposażonego z tytułu ubezpieczenia – przed sąd miejsca, w którym powód ma miejsce zamieszkania; lub
- c) jeżeli jest on współubezpieczycielem – przed sąd państwa członkowskiego, przed który został pozwany główny ubezpieczyciel.

W odniesieniu do ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej lub ubezpieczenia nieruchomości ubezpieczyciel może być ponadto pozwany przed sąd miejsca, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę (art. 12 ww. rozporządzenia). Art. 13 ust. 1 i 2 rozporządzenia przewiduje zaś, iż w odniesieniu do ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej ubezpieczyciel może być również pozwany przed sąd, w którym zawisło powództwo poszkodowanego przeciwko ubezpieczonemu, o ile jest to dopuszczalne według prawa tego sądu. Ponadto przepisy art. 10, art. 11 i art. 12 mają zastosowanie do powództw wytoczonych przez poszkodowanego bezpośrednio przeciwko ubezpieczycielowi, jeżeli takie bezpośrednie powództwo jest dopuszczalne.

---

² Dz. U. UE. L. 2013.79.04.

Zwracając uwagę na charakter wskazanych przepisów prawa unijnego zaznaczyć należy, iż ze szczególnych podstaw jurysdykcyjnych w sprawach dotyczących ubezpieczenia, stanowiących wyjątek od ogólnej reguły wyrażonej w art. 4 rozporządzenia, mogą korzystać tylko i wyłącznie strony słabsze tej relacji. Jak wyjaśniono w motywie 18 rozporządzenia, celem tej sekcji jest ochrona strony słabszej przez przepisy jurysdykcyjne bardziej dla niej korzystne niż przepisy ogólne. W doktrynie podkreśla się, że przepisy zawarte w tej sekcji są przepisami szczególnymi w stosunku do art. 4 rozporządzenia. Dlatego przepisy te podlegają wykładni zawężającej. Funkcja ochronna tych regulacji oznacza, że stosowanie szczególnych norm jurysdykcyjnych ustanowionych w tym celu w rozporządzeniu nie obejmuje osób, wobec których taka ochrona nie jest uzasadniona³.

Wyrazem powyższego stanowiska jest także wyrok Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 31.01.2018 r. w sprawie Pawła Hofsoe, C-106/17, wydany w odpowiedzi na pytanie prejudycjalne Sądu Okręgowego w Szczecinie. Trybunał orzekł, że art. 13 ust. 2 w zw. z art. 11 ust. 1 lit. b rozporządzenia należy interpretować w ten sposób, że nie może na niego powołać się osoba fizyczna, której działalność zawodowa polega m.in. na dochodzeniu roszczeń odszkodowawczych od ubezpieczycieli, przywołująca umowne miejsce zamieszkania poszkodowanego. Z powyższego wynika zatem, iż nie jest uzasadniona żadna szczególna ochrona w stosunkach pomiędzy profesjonalnymi uczestnikami obrotu w sektorze ubezpieczeń, spośród których żaden nie może zostać uznany za znajdującego się w słabszej pozycji w stosunku do drugiego. Ochrona taka byłaby uzasadniona w sytuacji, gdy podmiot, który wstąpił w prawa wierzyciela, również byłby uznany za podmiot słabszy.

W obowiązującym stanie prawnym nie ulega wątpliwości, że jest możliwe zażalenie do próby ugodowej przed sądem polskim podmiotu zagranicznego. Jednak przepisy rozporządzenia milczą w kwestii podstaw jurysdykcyjnych w takich sprawach. Po raz pierwszy w tej kwestii wypowiedział się Sąd Najwyższy w uchwale z 28.03.2014 r., III CZP 3/14⁴, orzekając, że przepisy o jurysdykcji krajowej mają zastosowanie w postępowaniu o zażalenie do próby ugodowej i należy je odróżnić od kwestii właściwości miejscowej sądu. Nie można też pomijać, że jurysdykcja krajowa jest ogólną przesłanką dopuszczalności sądowych postępowań cywilnych, niezależnie od ich rodzaju, a zatem powinna dotyczyć także postępowania

---

³ Zob. J. Zatorska, Komentarz do rozporządzenia nr 1215/2012 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych, uwagi do art. 10, Lex/el. 2015.

⁴ OSNC 2015 nr 2, poz. 16. W uchwale tej SN przyjął dopuszczalność stosowania prawa unijnego dotyczącego jurysdykcji w postępowaniu pojednawczym. Odmiennie, lecz nietrafnie postanowienie SO w Warszawie z 15.05.2012 r., XXIII Gz 353/12, Legalis nr 2132461.

pojedynczego. Z tych względów polski SN przyjął, że w sprawie o zawezwanie do próby ugodowej jurysdykcja krajowa stanowi przesłankę procesową.

W procesie badania jurysdykcji istotne znaczenie ma czas (etap procesu) i stanowisko pozwanego. W pewnych sytuacjach procesowych odrzucenie pozwu może być ocenione jako przedwczesne. Pamiętać bowiem należy o regulacji art. 26 ust. 1 rozporządzenia przewidującej milczące utrwalenie jurysdykcji krajowej. Działa to w następujący sposób: jeżeli sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji na podstawie innych przepisów rozporządzenia, uzyskuje on jurysdykcję, jeżeli pozwany przed tym sądem wda się w spór. Zasada ta nie ma zastosowania, jeżeli pozwany wdaje się w spór w tym celu, aby jedynie podnieść zarzut braku jurysdykcji lub jeżeli inny sąd ma na podstawie art. 24 jurysdykcję wyłączną. Stanowi ona samodzielną i odrębną podstawę do ustanowienia jurysdykcji dla wszelkiej kategorii spraw z wyjątkiem tych, w których wyłączenie stosowania tego przepisu zostało przewidziane wprost w jego treści. Podkreśla się również, że dyspozycja art. 26 ust. 1 rozporządzenia stanowi przeniesienie treści art. 24 poprzedniego rozporządzenia nr 44/2001⁵ bez żadnych zmian, co oznacza, że orzecznictwo Trybunału zachowuje aktualność. W aktualnej regulacji dodano ust. 2, mający na celu wzmocnienie ochrony „słabszej strony” umowy ubezpieczeniowej. Zauważyć też należy, iż umieszczenie tego przepisu w sekcji 7 rozporządzenia nr 1215/2012 poświęconej umowom dotyczącym jurysdykcji wskazuje, że nabycie przez sąd jurysdykcji przez wdanie się w spór stanowi milczące zawarcie umowy jurysdykcyjnej. Taka też konkluzja wynika z treści wyroku Trybunału w sprawie C-111/09⁶: „wykładni art. 24 rozporządzenia Rady (WE) Nr 44/2001 z 22.12.2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych należy dokonywać w ten sposób, że sąd, do którego wniesiono skargę niezgodnie z zasadami zawartymi w rozdziale II sekcja 3 tego rozporządzenia, musi stwierdzić swoją właściwość, w przypadku gdy pozwany wda się w spór i nie podniesie zarzutu braku jurysdykcji, ponieważ takie wdanie się w spór stanowi milczące zawarcie umowy dotyczącej jurysdykcji”.

Z powyższego wynika zatem, że podstawą jurysdykcji może być wdanie się w spór przez stronę pozwaną bez podniesienia zarzutu braku jurysdykcji lub w sytuacji podniesienia tego zarzutu już po wdaniu się w spór. Użyte w art. 26 ust. 1 rozporządzenia pojęcie „wdania się w spór” podlega wykładni autonomicznej

---

⁵ Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22.12.2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. WE L 12 z 16.01.2001, s. 1; Polskie wydanie specjalne: rozdział 19, t. 4, s. 42-64); zwane również: „Brukselą I”.

⁶ Wyrok z 20.05.2010 r. w sprawie *Česká podnikatelská pojišťovna as, Vienna Insurance Group v. Michalovi Bilasovi*, C-111/09, Legalis.

i obejmuje ono każdą obronę strony pozwanej zmierzającą bezpośrednio do negatywnego dla powoda wyniku powództwa, a więc podniesienie nie tylko zarzutów merytorycznych, lecz także formalnych. Sytuacja procesowa, gdy pozwany wdał się w spór w rozumieniu art. 26 ust. 1 rozporządzenia, skutkuje ustanowieniem w takiej sprawie jurysdykcji krajowej sądu i brakiem podstaw do odrzucenia pozwu. Oznacza to, że sąd nie może odrzucić pozwu z powodu braku jurysdykcji przed doręczeniem pozwanemu odpisu pozwu i upływem terminu na złożenie odpowiedzi na pozew. Będzie to możliwe dopiero na takim etapie procesu, gdy pozwany nie wda się w spór i sąd nie będzie miał jurysdykcji do jego rozstrzygnięcia.

3. DORĘCZENIA DOKUMENTÓW SĄDOWYCH ZAGRANICZNEMU UBEZPIECZYCIELOWI, KTÓRY NIE USTANOWIŁ ODDZIAŁU

W transgranicznych sporach z udziałem zagranicznych ubezpieczycieli występuje problem doręczenia pism procesowych. Polega on na tym, czy odpis pozwu lub ogólnie pisma wszczynającego postępowanie sądowe może być doręczony reprezentantowi do spraw roszczeń zagranicznego ubezpieczyciela w kraju, czy też powinien być doręczony temu ubezpieczycielowi za granicę. Wynika on z tego, że zagraniczny ubezpieczyciel może być reprezentowany w kraju przez reprezentanta do spraw roszczeń. Jego działalność koncentruje się na postępowaniu likwidacyjnym.

Zgodnie z art. 79 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych⁷ poszkodowany lub uprawniony, w związku z wypadkiem za granicą, może zgłosić żądanie odszkodowawcze reprezentantowi do spraw roszczeń. W pierwszej kolejności zagraniczny zakład ubezpieczeń powinien wyznaczyć przedstawicieli do spraw roszczeń upoważnionych do jego reprezentowania w zakresie niezbędnym do: podejmowania i zaspokajania zgłaszanych roszczeń oraz zapewnienia zastępstwa prawnego zakładu w sporach przed polskimi sądami powszechnymi. Ponadto z art. 208 ust. 2 ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej⁸ wynika, że w przypadku gdy zagraniczny zakład ubezpieczeń nie wyznaczy przedstawiciela do spraw roszczeń, organ nadzoru może wyrazić zgodę na reprezentowanie zakładu ubezpieczeń w powyższym zakresie, przez ustanowionego przez ten zakład na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej reprezentanta do spraw roszczeń.

Reprezentant do spraw roszczeń zagranicznego zakładu ubezpieczeń w Polsce to pełnomocnik zakładu ubezpieczeń wykonującego na terytorium

---

⁷ Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 2214, ze zm.).

⁸ Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz. U. z 2019 r. poz. 381, ze zm.; dalej: u.d.u.).

Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej działalność w zakresie ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, z wyjątkiem odpowiedzialności cywilnej przewoźnika, umocowanego w państwie członkowskim Unii Europejskiej innym niż państwo członkowskie UE, w którym ten zakład ma siedzibę, zgodnie z prawem państwa, w którym jest ustanowiony, do reprezentowania zakładu ubezpieczeń oraz rozpatrywania i zaspokajania roszczeń w imieniu i na rachunek reprezentowanego zakładu ubezpieczeń⁹.

W kwestii doręczeń zagranicznemu zakładowi ubezpieczeń działającemu w państwie członkowskim przez reprezentanta wypowiedział się TSUE w wyroku w sprawie *Spedition Welter*, C-306/12¹⁰, przyjmując, że art. 21 ust. 5 dyrektywy 2009/103/WE¹¹ powinien być interpretowany w ten sposób, że wśród wystarczających umocowań, jakimi powinien dysponować przedstawiciel wyznaczony do rozpatrywania i zaspokajania roszczeń, znajduje się upoważnienie tego przedstawiciela do skutecznego odbierania doręczeń sądowych koniecznych do wszczęcia postępowania o naprawę szkód powypadkowych przed właściwym sądem¹². Stanowisko w sprawie sposobu doręczeń sądowych potwierdził ostatnio TSUE w wyroku z 27.02.2020 r., C-25/19¹³, wydanym na skutek pytania prejudycjalnego Sądu Okręgowego w Poznaniu. Trybunał trafnie orzekł, że art. 152 ust. 1 i 2 dyrektywy 2009/138¹⁴ w zw. z jej art. 151 i z motywem 8 rozporządzenia nr 1393/2007¹⁵ należy interpretować w ten sposób, że wyznaczenie przez zakład ubezpieczeń innych niż na życie przedstawiciela w przyjmującym państwie członkowskim obejmuje również uprawnienie tego przedstawiciela do odbioru dokumentu wszczynającego postępowanie sądowe w sprawie o odszkodowanie za wypadek komunikacyjny. Istotnym argumentem, który legł u podstaw tego

---

⁹ Jest to definicja legalna z art. 3 pkt 36 u.d.u.

¹⁰ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 10.10.2013 r., w sprawie C-306/12, *Spedition Welter GmbH v. Avanssur SA*, EU:C:2013:650, MoP 2013 nr 22, str. 1180, Legalis.

¹¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/103/WE z dnia 16.09.2009 r. w sprawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i egzekwowania obowiązku ubezpieczania od takiej odpowiedzialności (Dz.U. L 263, s. 11).

¹² Myśl tę Trybunał wyraził w szczególności w tezie 23 tegoż wyroku.

¹³ Wyrok w sprawie *Corporis sp. z o.o. w Bielsku Białej przeciwko Gefion Insurance A/S w Kopenhadze*, Lex nr 2784767 i Legalis nr 2289056.

¹⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25.11.2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wypłacalność II), Dz.U.UE.L.2009.335.1 ze zm., dalej: dyrektywa 2009/128.

¹⁵ Rozporządzenie (WE) nr 1393/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13.11.2007 r. dotyczącego doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych („doręczanie dokumentów”) oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1348/2000, Dz. U. UE. L. 2007.324.79, ze zm.

rozstrzygnięcia, był wymóg zachowania zasady równości między podmiotami korzystającymi z ochrony ubezpieczeniowej świadczonej przez podmioty krajowe i przez zakłady ubezpieczeń działające transgranicznie w ramach swobody świadczenia usług. W ramach tego ostatniego zbioru desygnatów wyróżnić też trzeba właśnie transgranicznych ubezpieczycieli, którzy działają przez oddziały oraz tych działających przez reprezentantów do spraw roszczeń. Wymóg równości jest koherentny z motywem 105 dyrektywy nr 2009/138, postulującym zapewnienie równego traktowania wszystkich ubezpieczających i beneficjentów umowy ubezpieczenia, niezależnie od ich obywatelstwa lub miejsca zamieszkania. Jak podkreślił TSUE, przewidziany w art. 152 ust. 1 dyrektywy 2009/138 obowiązek wyznaczenia przez to przedsiębiorstwo przedstawiciela w przyjmującym państwie członkowskim oznacza, że przedstawiciel ten musi być uprawniony, po pierwsze, do gromadzenia wszelkich niezbędnych informacji związanych z dokumentacją dotyczącą odszkodowań, a po drugie, do reprezentowania tego przedsiębiorstwa nie tylko w kontaktach z osobami uprawnionymi do żądania odszkodowania za poniesioną szkodę, lecz także we wszelkich postępowaniach sądowych dotyczących roszczeń odszkodowawczych wnoszonych do sądów przyjmującego państwa członkowskiego¹⁶. Zadaniem takiego przedstawiciela jest zatem ułatwianie kroków prawnych podejmowanych przez beneficjentów roszczeń, a w szczególności umożliwianie im zgłaszania roszczeń w ich własnym języku, to znaczy w języku państwa członkowskiego przyjmującego ubezpieczyciela. Wykładnia przedstawiona w analizowanym judykacie wpisuje się też w realizację celu zapewnienia skutecznej rekompensaty dla poszkodowanych w związku ze zdarzeniem komunikacyjnym¹⁷.

4. PRZYKŁAD POLSKI

4.1. Okoliczności tworzące spór

Jak trafnie oddaje rzeczywistość motyw 76 dyrektywy 2009/138, w związku z rosnącą mobilnością mieszkańców Unii Europejskiej ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej z tytułu użytkowania pojazdów jest coraz częściej oferowane transgranicznie.

Przykład polski jest doskonałą tego egzemplifikacją. Problem stosowania przepisów regulujących jurysdykcję w sporach ubezpieczeniowych, przed którymi stanęły polskie sądy dotyczy m.in. duńskiego zakładu ubezpieczeń, lecz nie tylko. Przeciwno duńskiemu ubezpieczycielowi kierowane są żądania zapłaty odszkodowania należnego właścicielowi pojazdu ubezpieczonego w Polsce, który

---

¹⁶ Por. teza 40 tegoż wyroku.

¹⁷ Por. teza 42 tegoż wyroku.

uczestniczył w zdarzeniu komunikacyjnym, którego sprawca posiadał ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej w tym zagranicznym zakładzie. Są to w głównej mierze liczne roszczenia o zapłatę równowartości kosztów naprawy uszkodzonego pojazdu, ewentualnie rozliczenia tzw. szkód całkowitych, gdy koszty naprawy pojazdu przewyższają jego wartość sprzed szkody lub równie częste roszczenia o zwrot kosztów najmu pojazdu zastępczego w czasie likwidacji szkody.

Duńska spółka powołała spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Polsce, jako podmiot mający prawo do reprezentowania jej, na podstawie art. 152 dyrektywy 2009/138, przed osobami, które poniosły szkodę w Polsce. Po drugiej zaś stronie sporów sądowych w analizowanym przykładzie występują nie podmioty bezpośrednio poszkodowane w zdarzeniu drogowym, lecz takie, które nabyły od nich wierzytelność z tego tytułu na podstawie umowy przelewu.

Zasadniczy problem sprowadza się do tego czy podmiot, który nabył wierzytelność w drodze cesji wstępuje w prawa i obowiązki poszkodowanego cedenta również w zakresie możliwości skorzystania z jurysdykcji szczególnej w sprawach dotyczących ubezpieczeń. Przepisy regulujące jurysdykcję w tych sprawach oparte są bowiem, jak wynika z powyższych konstatacji, na założeniu ochrony słabszej ekonomicznie strony stosunku prawnego. Problem ten jest szczególnie aktualny w sytuacji, gdy cesjonariuszem jest podmiot prowadzący działalność polegającą właśnie na skupowaniu takich wierzytelności lub zajmujący się likwidacją szkód w pojazdach. Obserwacja rynku i sporów sądowych wskazuje, że jest to bardzo częsta praktyka¹⁸.

4.2. Analiza stanowisk sądów powszechnych

W przedstawionym przykładzie sądy polskie najczęściej odrzucają pozwy z uwagi na brak jurysdykcji krajowej na podstawie art. 1099 § 1 k.p.c.¹⁹. Jest to stanowisko dominujące, lecz nie jednolite. Oparte jest ono tezie, że nie jest możliwe zakwalifikowanie powoda – cesjonariusza jako podmiotu słabszego w stosunku do pozwanego ubezpieczyciela. Jeśli powód jest osobą prowadzącą działalność gospodarczą i trudniącą się zawodowo naprawami samochodowymi lub nabywaniem wierzytelności z tytułu odszkodowań z polisy OC sprawcy za szkodę komunikacyjną w pojeździe od pierwotnych poszkodowanych, to w relacji z ubezpieczycielem nie może być postrzegany jako podmiot słabszy w sporze, podlegający ochronie.

Jak już wspomniano wyżej, w orzecznictwie TSUE podkreśla się, iż także nabywca praw osoby bezpośrednio poszkodowanej w wypadku samochodowym nie korzysta

---

¹⁸ Dostrzegł ją również ustawodawca, nowelizując z dniem 7.11.2019 r. pojęcie sprawy gospodarczej w art. 458² § 2 pkt 2 k.p.c., dodanym przez ustawę z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2019 r. poz. 1469.

¹⁹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm.

z ochrony przewidzianej w tych przepisach, ponieważ nie można jego uznać za stronę gospodarczo słabszą i prawnie mniej doświadczoną niż ubezpieczyciel odpowiedzialności cywilnej. Zdaniem Trybunału żadna szczególna ochrona nie jest uzasadniona w stosunkach pomiędzy profesjonalnymi uczestnikami obrotu w sektorze ubezpieczeń, spośród których żaden nie może zostać uznany za znajdującego się w słabszej pozycji w stosunku do drugiego²⁰. Przeprowadzona analiza orzecznictwa polskich sądów powszechnych dowodzi, że stanowiska takie prezentują m.in.: Sąd Okręgowy w Szczecinie w sprawach VIII Gz 318/17²¹ i VIII Gz 350/19²², Sąd Okręgowy w Toruniu w sprawie VI Gz 128/19²³ czy Sąd Okręgowy w Rzeszowie w sprawie VI Gz 327/19²⁴.

Do uzasadnienia jurysdykcji sądu polskiego w analizowanym przykładzie nie ma również zastosowania art. 12 rozporządzenia, na podstawie którego ubezpieczyciel może zostać dodatkowo pozwany w sądach miejsca, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Wprawdzie o normie tej bezpośrednio nie wypowiedział się Trybunał w wyroku C-106/17, niemniej jednak brak jest podstaw do odmiennej interpretacji tego przepisu w zakresie kręgu podmiotów mogących skorzystać ze szczególnych podstaw jurysdykcji, aniżeli art. 11 i art. 13 rozporządzenia. W przywołanym wyroku Trybunał wskazał, iż celem sekcji 3 rozdziału II rozporządzenia nr 1215/2012 jest ochrona strony słabszej przez przepisy jurysdykcyjne bardziej dla niej korzystne niż przepisy ogólne.

W rozważanym przykładzie podstawą uznania jurysdykcji polskiego sądu nie może być także art. 7 pkt 5 rozporządzenia, umożliwiający pozwanie osoby, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego w innym państwie członkowskim w sprawach dotyczących sporów wynikających z działalności filii, agencji lub innego oddziału – przed sądy miejsca, w którym znajdują się filia, agencja lub inny oddział. Zauważyć należy, iż najczęściej zagraniczne zakłady ubezpieczeń działają w Polsce jako notyfikowane zagraniczne zakłady ubezpieczeń państw członkowskich UE, które wykonują swoją działalność na terytorium RP w inny sposób niż przez oddział, w ramach swobody świadczenia usług²⁵. Wprawdzie w przykładzie ich interesy na terenie Polski reprezentuje krajowa spółka z o.o., lecz działa ona jedynie na podstawie pełnomocnictwa do załatwiania pewnych kategorii spraw. Spółka ta jest odrębnym i samodzielny podmiotem gospodarczym, niepowiązany w żaden sposób (ani podmiotowo, ani kapitałowo)

---

²⁰ Zob. wyrok z 17.09.2009 r. w sprawie C-347/08 *Vorarlberger Gebietskrankenkasse v. WGV-Schwäbische Allgemeine Versicherungs AG*, Zb. Orz. 2009, s. I-08661, pkt 42; wyrok z 26.05.2005 r. w sprawie C-77/04 *GIE Réunion européenne i in.*, Zb. Orz. 2005, s. I-4509, pkt 20.

²¹ Postanowienie SO w Szczecinie z 30.07.2018 r., VIII Gz 318/17, Lex nr 2537643.

²² Postanowienie SO w Szczecinie z 20.12.2019 r., VIII Gz 350/19, Lex nr 2766757.

²³ Postanowienie SO w Toruniu z 13.06.2019 r., VI Gz 128/19, Lex nr 2684332.

²⁴ Postanowienie SO w Rzeszowie z 26.11.2019 r., VI Gz 327/19, Lex nr 2766703.

²⁵ Art. 207 DUiRU.

z duńskim zakładem ubezpieczeń. Owa przesłanka „niesamodzielnosci”, jak podkreśla się w doktrynie, nie może być jednak tak rozumiana. Samodzielność korporacyjna nie wyklucza uznania podmiotu za „filie, agencję czy oddział”. Istotne jest natomiast powiązanie sprawy z działalnością takiej filii oraz pozostawanie pod nadzorem i kierownictwem centrali²⁶.

Dokonując wykładni pojęć „filia”, „agencja” oraz „inny oddział” TSUE, określili dwa kryteria pozwalające na uznanie, że powództwo związane z działalnością takiego „oddziału” ma związek z państwem członkowskim²⁷. Po pierwsze, pojęcia te zakładają istnienie ośrodka działalności, sprawiającego wrażenie trwałości, takiego jak przedłużenie głównego przedsiębiorstwa. Musi on posiadać kierownictwo oraz być wyposażony materialnie, w sposób umożliwiający prowadzenie interesów z osobami trzecimi, tak by nie musiały one zwracać się bezpośrednio do głównego przedsiębiorstwa²⁸. Po drugie, spór powinien dotyczyć działań prawnych związanych z zarządzaniem tymi podmiotami lub też zobowiązań podjętych przez nie w imieniu przedsiębiorstwa głównego, jeżeli mają one być spełnione w państwie położenia takiego podmiotu²⁹.

Dla oceny istnienia jurysdykcji polskiego sądu nie ma znaczenia okoliczność, iż zagraniczny zakład ubezpieczeń udzielił pełnomocnictwa tej spółce, które obejmuje także uprawnienie do reprezentacji we wszystkich postępowaniach przed sądami i innymi urzędami publicznymi. Udzielenie takiego pełnomocnictwa było konieczne do zajęcia stanowiska w sprawie (w tym podniesienia zarzutu braku jurysdykcji), z jego treści nie wynika jednak, aby było ono równoznaczne z uznaniem jurysdykcji sądu polskiego.

W orzecznictwie polskich sądów powszechnych zauważyć można jednakże drugi nurt postępowania w tego rodzaju sprawach, polegający na przyjmowaniu, że w takiej sytuacji procesowej jurysdykcja uzasadniona jest podstawą z art. 7 pkt 2 rozporządzenia 1215/2012 (tj. miejscem wyrządzenia szkody)³⁰.

---

²⁶ Por. P. Grzebyk, Filia, agencja lub inny oddział pracodawcy (art. 5 pkt 5 nowej Konwencji z Lugano/rozporządzenia Bruksela I). Glosa do wyroku SN z 27 lutego 2013 r., II PK 270/12, „Polski Proces Cywilny” 2013, nr 4, s. 560, glosa częściowo krytyczna.

²⁷ Niektórzy autorzy wskazują na cztery kryteria: trwałość, prowadzenie działalności gospodarczej, niesamodzielnosc oraz możliwość działania w imieniu centrali. Por. P. Grzebyk, Filia..., s. 559-560.

²⁸ Wyrok z 18.03.1981 r. w sprawie 139/80 *Blanckaert & Willems*, ECR 1981, s. 819, pkt 11.

²⁹ Wyrok z 22.11.1978 r. w sprawie 33/78 *Somafer*, ECR 1978, s. 2183, pkt 13.

³⁰ Postanowienie SO w Szczecinie z 16.05.2019 r., VIII Gz 70/19, Lex nr 2692613, w którym sąd rozważał wprawdzie podstawę jurysdykcyjną z art. 7 pkt 2 rozporządzenia, chociaż zachodziła sytuacja utrwalenia jurysdykcji na podstawie art. 26 rozporządzenia. Podobnie postanowienie SO w Szczecinie z 16.05.2019 r., VIII Gz 52/19, Lex nr 2692616; w uzasadnieniu zażalenia pozwana podniosła, że pozwana nie posiada siedziby swojego przedsiębiorstwa lub oddziału na terenie Polski, powódka zaś nie jest podmiotem bezpośrednio poszkodowanym zdarzeniem, za które odpowiedzialność ponosi pozwana, a tym samym art. 12 rozporządzenia 1215/2012 nie znajduje zastosowania w niniejszej sprawie.

W praktyce zauważyć też można jeszcze jeden nurt, powiązany z tym drugim. Polega on na zawieszaniu postępowań na podstawie art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c. do czasu udzielenia odpowiedzi przez TSUE na pytanie prejudycjalne, z którym wystąpił Sąd Rejonowy w Białymstoku postanowieniem z 18.11.2019 r., VIII GC 520/19, C-913/19 oraz Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie postanowieniem z 7.08.2020 r., V GC 811/19/S, C-393/20³¹.

Pytanie prejudycjalne skonstruowane zostało wokół podstaw jurysdykcyjnych wynikających z art. 7 pkt 2 oraz art. 7 pkt 5 rozporządzenia. Zmierza ono do ustalenia, po pierwsze, czy łącznik z art. 7 pkt 2 rozporządzenia stanowi samodzielną podstawę jurysdykcyjną w sporze dotyczącym ubezpieczenia niezależnie od sekcji 3, a po drugie, do ustalenia pojęcia „filii, agencji i innego oddziału” w odniesieniu do działającej w państwie członkowskim spółki prawa handlowego, likwidującej szkody majątkowe w ramach obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, działającej w ramach umowy z zakładem ubezpieczeń mającym siedzibę w innym państwie członkowskim. Zdaniem białostockiego sądu pytającego za taką wykładnią przemawia m.in. cel wyrażony w motywie 38 oraz art. 145 ust. 1 zd. 2 dyrektywy 2009/138. Odnosząc się do stosowania rozstrzygnięcia TSUE w sprawie C-106/17, sąd pytający zauważył, że TSUE nie odnosił się do przepisów regulujących jurysdykcję ogólną, bowiem nie stanowiło to pytania prejudycjalnego, a nadto w zawisłej przed Trybunałem sprawie zachodziły zgoła inne okoliczności. Przede wszystkim zdarzenie wywołujące szkodę wystąpiło na terytorium Niemiec, spowodowane było przez sprawcę będącego obywatelem niemieckim i jego skutki były kompensowane przez tamtejszy zakład ubezpieczeń.

4.3. Próba rozwiązania problemu

Po to, aby zważyć zarysowane sporne argumenty, należy zaproponować próbę rozstrzygnięcia podstaw jurysdykcyjnych. W tym celu w pierwszej kolejności trzeba mieć na uwadze wykładnię językową, a następnie systemową i celowościową analizowanych przepisów rozporządzenia. Dokonując wykładni językowej, zwrócić należy uwagę na zasadę autonomiczności pojęć użytych w unijnym rozporządzeniu oraz na zakaz rozszerzającej interpretacji wyjątków. Korzystając z metod wykładni systemowej, zauważyć trzeba, że przepisy o jurysdykcji mają charakterystyczną kaskadową konstrukcję. W wykładni celowościowej wykorzystać zaś trzeba motyw 18 rozporządzenia. Dopiero połączenie tych wszystkich metod wykładni prowadzi do wniosku o braku jurysdykcji sądów polskich.

---

³¹ Dz. U. UE, C.2020.54.45.

Zasadę jurysdykcji ogólnej wyraża art. 4 rozporządzenia, wiążąc ją z miejscem zamieszkania lub siedziby pozwanego. Wyjątki od zasady jurysdykcji statuuje natomiast art. 5 rozporządzenia. Należy go odczytywać jako przepis otwierający drogę do stosowania poszczególnych wyjątków na rzecz jurysdykcji szczególnych, i to każdej grupy z osobna. W sprawach zaś z dziedziny ubezpieczeń, jaką jest spór objęty przykładem, reguły ustalania jurysdykcji ogólnej określają jedynie przepisy sekcji 3, a nie sekcji 2. Wśród nich jest art. 10, który wprowadza kolejny wyjątek na rzecz stosowania reguł ogólnych m.in. z art. 7 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia, lecz nie z art. 7 ust. 1 pkt 2. Art. 10 rozporządzenia należy odczytywać jako wyłączenie zastosowania do ustalania jurysdykcji w sprawie przeciwko ubezpieczycielowi innych przepisów szczególnych niż zawarte w sekcji 3, poza przepisami art. 6 i art. 7 pkt 5.

Wykładnia językowa wskazuje, że sprawa objęta przykładem stanowi spór z dziedziny ubezpieczeń w rozumieniu unijnym, a nie sprawę z czynu niedozwolonego³². Stąd też bierze się kolejny argument, że nie jest możliwe zastosowanie do sporów ubezpieczeniowych podstawy jurysdykcyjnej z art. 7 pkt 2. Rozprawiając się zaś z wyjątkiem z art. 7 pkt 5 w zw. z art. 10 (odsyłanie do sądu kraju działania filii, agencji lub innego oddziału), wykorzystać trzeba wykładnię językową i związaną z nią zasadę autonomiczności pojęć.

Biorąc pod uwagę jednak wątpliwości co do ich rozumienia, to uwzględniając przy tym przede wszystkim wykładnię celowościową, akcentującą ochronę strony słabszej, której wyrazem jest stanowisko TSUE z wyroku w sprawie C-106/17, trzeba skonstatować, że dla określenia jurysdykcji w przykładzie poruszamy się w ramach sekcji 3 rozporządzenia, bez względu na to, czy jest to osoba słabsza, czy nie. Jest tak dlatego, że przez umowę przelewu wierzytelności spór nie przestaje być sprawą z dziedziny ubezpieczeń. To zaś determinuje stosowanie przepisów o jurysdykcji szczególnej. Fakt, że dochodzący odszkodowania od zakładu ubezpieczeń nie jest stroną słabszą, powoduje, że nie mają do niego zastosowania przepisy regulujące jurysdykcję szczególną, co determinuje powrót do reguły ogólnej

---

³² Por. autonomiczne rozumienie czynu niedozwolonego na tle art. 7 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawach, w których powód domaga się naprawienia szkody, a powództwo nie opiera się na postanowieniach umowy – tak J. Gołaczyński, *Jurysdykcja, uznawanie orzeczeń sądowych oraz ich wykonywanie w sprawach cywilnych i handlowych*. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1215/2012. Komentarz, Warszawa 2015, uwagi do art. 7, tezy II.C.1 i VI.1, *Legalis* oraz przywołana tam literatura – K. Weitz, Kilka uwag na temat jurysdykcji krajowej w sprawach z czynów niedozwolonych w prawie europejskim, „*Roczniki Nauk Prawnych*” 2006, t. XVI, nr 1, s. 119; P. Rylski, Pojęcie „miejsce zdarzenia wywołującego szkodę” w sprawach deliktowych na podstawie art. 5 pkt 3 rozporządzenia 44/01, „*Studia Iuridica*” 2007, nr 47, s. 221 i n.

z art. 4 rozporządzenia. Dlatego też nie ma podstaw do zastosowania art. 7 pkt 2 rozporządzenia. Pozostaje jedynie ogólna podstawa jurysdykcyjna.

Rozważając aspekt celowościowy, wyrażający się w braku akceptacji sytuacji działania na polskim rynku zagranicznego ubezpieczyciela i niemożliwości dochodzenia roszczeń przeciwko niemu przed polskimi sądami, z jednej strony zestawionej z drugim aspektem, tj. swobodą świadczenia usług, mobilnością i ułatwieniem dochodzenia roszczeń, wskazać należy, że zasady te są równoważone przez przyznanie jurysdykcji szczególnej w taki sposób, jak uczynił to TSUE w sprawie C-106/17. W odniesieniu do pozostałych podmiotów, nieobjętych ochroną, cele te nie są priorytetowe. Przy takiej wykładni prawa unijnego droga do dochodzenia roszczeń nie jest zamknięta, a uwzględnia profesjonalny charakter podmiotów zaangażowanych w spór i stosowanie podstawowej i ugruntowanej w prawie procesowym zasady *actor sequitur forum rei*.

Rozbieżna ocena pojęć „filia”, „agencja”, „oddział” zagraża manipulowaniem jurysdykcją i obchodzeniem przepisów, ale tylko w odniesieniu do stron słabszych, które i tak korzystają jeszcze z innych podstaw jurysdykcyjnych. Stosując przepisy rozporządzenia w takich sporach, trzeba zatem wyjątkowo uważać na wykładnię tych pojęć. W przypadku podmiotów profesjonalnych, takich jak w analizowanym przykładzie, podstawa ta jednak nie ma zastosowania.

5. PRZYKŁAD LITEWSKI

5.1. Źródła prawa

Rozporządzenie 1215/2012, podobnie jak w Polsce, tak i na Litwie ma pierwszeństwo przed litewskimi przepisami procesowymi. Zasadę tę ogólnie w odniesieniu do prawa międzynarodowego wyraża też art. 780 litewskiego kodeksu postępowania cywilnego. Dlatego w zakresie litewskiego prawa procesowego na potrzeby analizy istotne jest tylko odnalezienie przepisu regulującego postępowanie sądu w przedmiocie badania jurysdykcji i rodzaj decyzji procesowej. Co zaś się tyczy odpowiednika polskiego art. 1099 k.p.c., jest nim na Litwie art. 782 litewskiego kodeksu postępowania cywilnego (*Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas*). Kodeks ten został uchwalony 28.02.2002 r. i obowiązuje od 1.03.2003 r.³³. Kwestia jurysdykcji (*teismingumas*) została uregulowana w 7. części – Międzynarodowa procedura cywilna, rozdziale 59 – Jurysdykcja i stosowanie zasad. Zgodnie z art. 782, sąd rozpoznający sprawę musi z własnej inicjatywy sprawdzić, czy sprawa jest właściwa dla sądów Republiki Litewskiej. Jeżeli po wszczęciu sprawy

---

³³ https://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=77554&title=LR%20civilinio%20proceso%20kodeksas.

sąd stwierdzi, że sprawa nie jest właściwa dla sądów Republiki Litewskiej, wniosek nie zostaje rozpatrzony.

5.2. Pytanie prejudycjalne

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Sąd Najwyższy Litwy) wystąpił do TSUE z następującym pytaniem prejudycjalnym: czy wykładni art. 15 pkt 5 i art. 16 pkt 5 rozporządzenia należy dokonywać w ten sposób, że w wypadku ubezpieczenia obejmującego duże ryzyko klauzula jurysdykcyjna przewidziana w zawartej przez ubezpieczającego i ubezpieczyciela umowie ubezpieczenia może być powoływana wobec ubezpieczonego z tytułu tej umowy, który nie zgodził się wyraźnie na tę klauzulę i który ma miejsce zwykłego pobytu w państwie członkowskim innym niż państwo siedziby ubezpieczającego i ubezpieczyciela?³⁴.

Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z 27.02.2020 r., C-803/18, stwierdził, że wskazane przepisy rozporządzenia należy interpretować w ten sposób, że klauzula prorogacyjna przewidziana w umowie ubezpieczenia obejmującej „duże ryzyko” w rozumieniu art. 16 pkt 5 rozporządzenia, zawartej przez ubezpieczającego i ubezpieczyciela, nie może być powoływana wobec ubezpieczonego na podstawie tej umowy, który nie jest profesjonalnym uczestnikiem obrotu w sektorze ubezpieczeń, który nie wyraził zgody na tę klauzulę i który ma miejsce zamieszkania, względnie siedzibę w innym państwie członkowskim niż ubezpieczający i ubezpieczyciel.

5.3. Okoliczności tworzące spór

Pytanie to zostało sformułowane na kanwie następującego stanu faktycznego. W 2012 r. skradziono biżuterię i pieniądze ze sklepu jubilerskiego w Alytus (Olicie) na Litwie. Sklep ten prowadziła spółka *UAB Jaunystės romantika*. Obiekt był chroniony przez spółkę „Grifs” na podstawie umowy o świadczenie usług ochrony mienia. Spółka *Jaunystės romantika* i jej ubezpieczyciel – ERGO Insurance SE – wytoczyli przed sądem litewskim powództwo o odszkodowanie za szkody poniesione w związku z tą kradzieżą. Sąd ten zasądził odszkodowanie wraz z odsetkami oraz zwrot kosztów. Stwierdzono rażące niedbalstwo po stronie „Grifs” oraz istnienie bezpośredniego związku przyczynowego między powstałą szkodą a bezczynnością tej spółki. Następnie „Grifs” wystąpiła z powództwem o odszkodowanie z umowy ubezpieczenia przeciwko swojemu ubezpieczycielowi AAS „Balta”.

Spółka „Grifs” świadczyła usługi w zakresie ochrony. Wszystkie udziały w tej spółce posiadała spółka „Grifs AG”, zarejestrowana na Łotwie. Na trzy tygodnie

---

³⁴ Dz. U. UE C z 4.03.2019 r., 2019.82.15/2.

przed zdarzeniem „Grifs AG” i AAS „Balta” (towarzystwo ubezpieczeń) zawarły umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. Umowa ta obejmowała również odpowiedzialność cywilną „Grifs”. Ogólne warunki umowy ubezpieczenia stanowiły, że wszelkie spory związane z umową są rozstrzygane polubownie i że jeśli stronom nie uda się dojść do porozumienia, spór jest rozstrzygany przez sąd łotewski zgodnie z przepisami obowiązującymi na terytorium Republiki Łotewskiej.

5.4. Stanowiska sądów litewskich i TSUE

Przebieg postępowania sądowego był następujący. *Vilniaus apygardos teismas* (Sąd okręgowy w Wilnie) uznał brak jurysdykcji krajowej w sprawie. Opierając się na postanowieniach ogólnych warunków umowy ubezpieczenia przyjął, że wszystkie spory dotyczące owej umowy powinny być rozstrzygane przez sąd łotewski na podstawie prawa łotewskiego. Uznał ponadto, że nawet jeśli zgoda na wszystkie postanowienia umowy, w tym postanowienia dotyczące jurysdykcji, została wyrażona przez „Grifs” w sposób pośredni, to nie budzi ona wątpliwości, skoro „Grifs AG”, która zawarła umowę ubezpieczenia, jest właścicielem „Grifs”.

Z kolei *Lietuvos apeliacinis teismas* (Litewski sąd apelacyjny) uchylił zaskarżone orzeczenie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania *Vilniaus apygardos teismas*. Powodem takiego rozstrzygnięcia było stwierdzenie, że klauzula jurysdykcyjna z ogólnych warunków ubezpieczenia, nie zobowiązuje „Grifs” do wytoczenia powództwa wyłącznie przed sądami łotewskimi. Jest tak z tego powodu, że spółka ta ma status „ubezpieczonego” na podstawie umowy ubezpieczenia i w związku z tym ma prawo dokonać wyboru innej podstawy jurysdykcji przewidzianej w art. 11 rozporządzenia nr 1215/2012. Odnotować należy, że 14.01.2021 r. w sprawie C-913/19 Rzecznik Generalny przedstawił opinię w zakresie wykładni pojęcia „filii, agencji lub innego oddziału”, o którym mowa w art. 7 pkt 5 rozporządzenia.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Sąd Najwyższy Litwy), rozpoznając skargę kasacyjną „Balta” powziął wątpliwości, czy przedstawione przez Trybunał w wyroku z 12.05.2005 r., *Société financière et industrielle du Peloux*, C112/03³⁵, rozważania

---

³⁵ EU:C:2005:280. W wyroku tym Trybunał orzekł, że „klauzula dotycząca jurysdykcji zawarta zgodnie z art. 12 pkt 3 Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, zmienionej przez Konwencję z dnia 9 października 1978 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, przez Konwencję z dnia 25 października 1982 r. w sprawie przystąpienia Republiki Greckiej, Konwencję z dnia 26 maja 1989 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej oraz Konwencję z dnia 29 listopada 1996 r. w sprawie przystąpienia Republiki Austrii, Republiki Finlandii oraz Królestwa Szwecji, nie może zostać powołana wobec ubezpieczonego uposażonego z tytułu umowy ubezpieczenia, który nie zezwolił wyraźnie na tę klauzulę i który ma miejsce zamieszkania w Umawiającym się Państwie innym niż państwo ubezpieczającego czy ubezpieczyciela”.

dotyczące ochrony prawnej osób słabszych ekonomicznie znajdują zastosowanie, w przypadku, gdy ubezpieczenie obejmuje „duże ryzyko”, w szczególności w świetle wyroku z 13.07.2017 r., *Assens Havn*, C368/16³⁶. W przykładzie litewskim sąd pytający również powołał się na argumentację związaną z ochroną strony słabszej zawartą we wspomnianym w przykładzie polskim wyroku TSUE z 31.01.2018 r. w sprawie *P. Hofsoe*, C106/17.

Wątpliwości litewskiego sądu powstały z uwagi na to, że art. 15 pkt 5 rozporządzenia wymienia jedynie umowy dotyczące umowy ubezpieczenia, a nie wymienia stron umowy, w przeciwieństwie do art. 15 pkt 3 i 4 tego aktu. Mogłoby to sugerować, że jeżeli ważna klauzula jurysdykcyjna została zawarta w umowie ubezpieczenia obejmującej „duże ryzyko”, może się na nią powołać każda osoba, która zamierza wykonać swoje prawa wynikające z tej umowy, i to również wobec ubezpieczonego mającego status osoby trzeciej. Geneza tego przepisu przeczy jednak takiej interpretacji. Odpowiadając na pytanie prejudycjalne, TSUE wyszedł ze swojego wcześniejszego założenia, że w sprawach dotyczących ubezpieczeń możliwość zawierania umów prorogacyjnych podlega ściśle określonym ograniczeniom wynikającym z celu ochrony osoby ekonomicznie słabszej³⁷. Powyższą zasadę odniósł do przypadku „dużego ryzyka” występującego w sprawie. Zwrócił uwagę, że przyznana stronom możliwość odstąpienia od ogólnych przepisów jurysdykcyjnych w zakresie umów ubezpieczenia obejmujących „duże ryzyko” miała uwzględniać fakt, że ze względu na to, iż zainteresowane spółki były silnymi ekonomicznie przedsiębiorstwami, strony umowy ubezpieczenia znajdowały się na równej stopie, a dodatkowa ochrona słabszej strony nie była uzasadniona. Zdaniem TSUE możliwość odstąpienia od ogólnych przepisów jurysdykcyjnych w przypadku umów ubezpieczenia obejmujących „duże ryzyko” znajduje zastosowanie wyłącznie w stosunkach między umawiającymi się stronami i co do zasady nie może zostać rozszerzona na ubezpieczonych mających status osoby trzeciej. Stosowanie przewidzianych w owej sekcji przepisów o jurysdykcji szczególnej nie powinno być rozciągane na osoby, których ochrona nie jest uzasadniona. Pomocniczo TSUE argumentował, że zgodnie z motywem 15 rozporządzenia przepisy o jurysdykcji powinny być w wysokim stopniu przewidywalne. Natomiast

---

³⁶ EU:C:2017:546. W wyroku tym Trybunał przyjął, że „artykuł 13 pkt 5 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych w związku z art. 14 pkt 2 lit. a) tego rozporządzenia należy interpretować w ten sposób, że poszkodowany, któremu przysługuje prawo do wytoczenia powództwa bezpośrednio przeciwko ubezpieczycielowi sprawcy poniesionej przez niego szkody, nie jest związany klauzulą prorogacyjną uzgodnioną pomiędzy tymże ubezpieczycielem a tymże sprawcą szkody”.

³⁷ Wyrok z 13.07.2017 r., *Assens Havn*, C-368/16, EU:C:2017:546, pkt 36.

ocena „dużego ryzyka” może wymagać dogłębnej i złożonej weryfikacji, co byłoby sprzeczne z powyższym celem.

5.5. Znaczenie rozstrzygnięcia

Z analizowanego orzeczenia wynika jednoznacznie, że na jurysdykcję szczególną wynikającą z klauzuli prorogacyjnej powołać się może wyłącznie podmiot będący jej stroną. W ten sposób TSUE zwrócił uwagę na charakter przepisów jurysdykcyjnych w sprawach dotyczących ubezpieczeń. Szczególne przepisy w tej dziedzinie mają na celu realizację zasady ochrony strony słabszej ekonomicznie wyrażonej w motywach 18 i 19 preambuły. Co więcej, wynika z niego, że ten szczególny charakter przepisów jurysdykcyjnych jest zróżnicowany również w ramach samej sekcji 3.

Przykład litewski ma wpływ na ocenę przykładu polskiego w ten sposób, że potwierdza niedopuszczalność stosowania ochrony przyznanej ubezpieczonym do osób, które nie posiadają takiego statusu. Wykładnia tych przepisów, aby realizowała złożony cel, musi być restryktywna.

6. PODSUMOWANIE

Przeanalizowane przykłady pokazują, jak trudno wyważyć sprzeczne ze sobą interesy i wartości, podejmując wstępną w postępowaniu cywilnym decyzję w przedmiocie jurysdykcji. Jest ona kluczowa z punktu widzenia skutków procesowych. Brak jurysdykcji prowadzi bowiem do nieważności postępowania. Dla jednej ze stron wiąże się zaś z koniecznością poszukiwania ochrony prawnej przez sądem zagranicznym. Generuje to chociażby potrzebę dodatkowych działań i zwiększone koszty pełnomocnika za granicą czy tłumaczeń. Przepisy rozporządzenia gwarantują, że strona słabsza, która zamierza pozwać stronę silniejszą w sprawach dotyczących ubezpieczeń, będzie mogła uczynić to przed łatwo dostępnym sądem państwa członkowskiego UE.

Przeprowadzone badanie pozwala na stwierdzenie, że nie ma potrzeby interwencji legislacyjnej i zgłaszania postulatów *de lege ferenda* pod adresem prawodawcy unijnego. Przykłady polski i litewski łączy konkluzja o charakterze przepisów jurysdykcyjnych w sprawach dotyczących ubezpieczeń. Pokazują one, że jurysdykcja szczególna w tych sprawach jest wyjątkiem od ogólnej zasady i ten przywilej służy tylko ochronie strony słabszej w stosunku ubezpieczenia majątkowego. W pozostałych relacjach obowiązuje jurysdykcja ogólna, a nie inne podstawy jurysdykcji szczególnej. Owej wykładni należy dokonywać systemowo, tj. zarówno w odniesieniu do relacji jurysdykcja ogólna – jurysdykcja szczególna, jak i w ramach samej sekcji 3 o jurysdykcji szczególnej. Wynika, to z reguły, że wyjątki nie mogą być wykładane rozszerzająco, jak głosi łacińska paremia *exceptiones non sunt extendendae*.

W zarysowanym sporze z przykładu polskiego zwycięża zatem zasada *actor sequitur forum rei*, która jako podstawa jurysprudencji widnieje też na 81 kolumnie gmachu polskiego Sądu Najwyższego. Co zaś się tyczy przykładu litewskiego, to zwycięża zasada ochrony strony słabszej. Przedstawione argumenty i wyniki wykładni skłaniają do uznania słuszności tezy skutkującej odrzuceniem pozwu w przykładzie polskim i przyjęciu jurysdykcji sądu litewskiego.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

Gołaczyński J., *Jurysdykcja, uznawanie orzeczeń sądowych oraz ich wykonywanie w sprawach cywilnych i handlowych. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1215/2012. Komentarz*, Warszawa 2015.

Grzebyk P., *Filia, agencja lub inny oddział pracodawcy (art. 5 pkt 5 nowej Konwencji z Lugano/rozporządzenia Bruksela I). Glosa do wyroku SN z 27 lutego 2013 r., II PK 270/12*, „Polski Proces Cywilny” 2013, nr 4.

Rylski P., *Pojęcie „miejsce zdarzenia wywołującego szkodę” w sprawach deliktowych na podstawie art. 5 pkt 3 rozporządzenia 44/01*, „Studia Iuridica” 2007, nr 47.

Weitz K., *Kilka uwag na temat jurysdykcji krajowej w sprawach z czynów niedozwolonych w prawie europejskim*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2006, t. XVI, nr 1.

Zatorska J., *Komentarz do rozporządzenia nr 1215/2012 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych*, uwagi do art. 10, Lex/el. 2015.

Akty normatywne

Rozporządzenie (WE) nr 1393/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13.11.2007 r. dotyczącego doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych („doręczanie dokumentów”) oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1348/2000, Dz. U. UE. L. 2007.324.79, ze zm.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12.12.2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych, Dz. Urz. UE. L 2012 Nr 351, str. 1.

Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22.12.2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. WE L 12 z 16.01.2001, s. 1; Polskie wydanie specjalne: rozdział 19, t. 4, s. 42-64); zwane również: „Brukselą I”. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/103/WE z dnia 16.09.2009 r. w sprawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i egzekwowania obowiązku ubezpieczenia od takiej odpowiedzialności, Dz.U. L 263, s. 11.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/138/WE z dnia 25.11.2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Wyplacalność II), Dz.U.UE.L.2009.335.1 ze zm.

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm.

Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, Dz. U. z 2019 r. poz. 2214, ze zm.

Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, Dz. U. z 2019 r. poz. 381, ze zm.

Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2019 r. poz. 1469.

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas https://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=77554&title=LR%20civilinio%20proceso%20kodeksas.

Orzecznictwo polskie

Uchwała SN z 28.03.2014 r., III CZP 3/14, OSNC 2015 nr 2, poz. 16.

Postanowienie SO w Rzeszowie z 26.11.2019 r., VI Gz 327/19, Lex nr 2766703.

postanowienie SO w Szczecinie z 16.05.2019 r., VIII Gz 52/19, Lex nr 2692616.

Postanowienie SO w Szczecinie z 16.05.2019 r., VIII Gz 70/19, Lex nr 2692613.

Postanowienie SO w Szczecinie z 20.12.2019 r., VIII Gz 350/19, Lex nr 2766757.

Postanowienie SO w Toruniu z 13.06.2019 r., VI Gz 128/19, Lex nr 2684332.

postanowienie SO w Warszawie z 15.05.2012 r., XXIII Gz 353/12, Legalis nr 2132461.

Postanowienie SO w Szczecinie z 30.07.2018 r., VIII Gz 318/17, Lex nr 2537643.

Orzecznictwo UE

Wyrok z 22.11.1978 r. w sprawie 33/78 *Somafer*, ECR 1978, s. 2183, pkt 13.

Wyrok z 18.03.1981 r. w sprawie 139/80 *Blanckaert & Willems*, ECR 1981, s. 819, pkt 11.

Wyrok z 12.05.2005 r., *Société financière et industrielle du Peloux*, C112/03, EU:C:2005:280.

Wyrok z 26.05.2005 r. w sprawie C-77/04 *GIE Réunion européenne i in.*, Zb. Orz. 2005, s. I-4509, pkt 20.

Wyrok z 17.09.2009 r. w sprawie C-347/08 *Vorarlberger Gebietskrankenkasse v. WGV-Schwäbische Allgemeine Versicherungs AG*, Zb. Orz. 2009, s. I-08661, pkt 42.

Wyrok z 20.05.2010 r. w sprawie *Česká podnikatelská pojišťovna as, Vienna Insurance Group v. Michalowi Bilasowi*, C-111/09, Legalis.

Wyrok z 10.10.2013 r., w sprawie C-306/12, *Spedition Welter GmbH v. Avanssur SA*, EU:C:2013:650, MoP 2013 nr 22, str. 1180, Legalis.

Wyrok z 13.07.2017 r., *Assens Havn*, C-368/16, EU:C:2017:546.

Wyrok z 27.02.2020 r., C-25/19 w sprawie *Corporis sp. z o.o. w Bielsku Białej przeciwko Gefion Insurance A/S* w Kopenhadze, Lex nr 2784767 i Legalis nr 2289056.

Jurisdiction in matters relating to insurance in the Polish and Lithuanian examples

SUMMARY

The article deals with the nature of the provisions of the EU Regulation 1215/2012 on jurisdiction in the part relating to insurance. The author is looking for an answer to the question whether national courts have jurisdiction in disputes when the plaintiff is the buyer of a claim for damages who is an entrepreneur purchasing such claims or repairing motor damage. The thesis of the article is the recognition that special jurisdiction in insurance disputes is exceptional and is aimed at protecting the weaker party in this legal relationship. The author does this with the help of an analysis of the jurisprudence of Polish and Lithuanian courts and preliminary

questions from these courts. The previous jurisprudence of the CJEU also comes to the rescue, including the Lithuanian case ended with such a judgment. The article is an attempt to solve the problem using various methods of interpretation. In conclusion, the author presents a proposed solution, which is the rejection of the claim in the analysed Polish example. This is the more interesting position of the doctrine before the decision of the Tribunal.

Keywords: jurisdiction, insurance contract, cross-border nature of the case, civil liability, question for a preliminary ruling, European civil procedure.

